

Analysis of the content of the 11th grade psychology book based on the five elements of the national curriculum (reasoning, faith, science, practice, ethics)

Mohammad Javad Yadollahi Far¹ | Saeed Sahabat Anwar² | Nahid Heydari³

Abstract

The current research was conducted with the aim of analyzing the content of the 11th grade psychology textbook in the field of human sciences, and it is a descriptive research, and in terms of practical purpose, with a qualitative approach and content analysis method.

Since the textbook is one of the most important references and sources of students' learning in any educational system, and most of the educational activities take place within the framework of the textbook and in the same way, the activities and educational experiences of the student and the teacher are organized around it. And on the other hand, in terms of its recent authorship, it made this book to be analyzed based on the five elements of the national curriculum, which is one of the subsystems of the document on the fundamental transformation of education. Therefore, the findings showed that in the content of the book, 29.93% of reasoning, 12.41% of faith, 14.81% of science, 38.45% of action, and 4.40% of ethics are mentioned.

Therefore, in order to coordinate and align as much as possible the content of the book with the elements and areas emphasized in the national curriculum, changes in the content of the book are required. In the following, suggestions were made to make changes in the mentioned book based on the national curriculum.

Keywords: Content Analysis; Psychology; Curriculum Elements.

57

Vol. 30
Winter 2023

Research Paper

Received:
23 December 2020
Accepted:
5 April 2021
P.P: 201-228

ISSN: 2251-6972
E-ISSN: 2645-5196

DOR: 20.1001.1.22516972.1401.30.57.6.7

1. Corresponding author: Ph.D., Faculty of Philosophy of Education, Faculty of Humanities, Arak Azad University, Arak, Iran. ymjavad@gmail.com

2. PhD student, Philosophy of Education, Faculty of Humanities, Arak Azad University, Arak, Iran.

3. Ph.D., Philosophy of Education, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran.

تحلیل محتوای کتاب روان‌شناسی پایه یازدهم بر مبنای عناصر پنج‌گانه برنامه درسی ملی (تعقل ایمان، علم، عمل، اخلاق)

محمد جواد یداللهی فر^۱ | سعید صحابت انور^۲ | ناهید حیدری^۳

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تحلیل محتوای کتاب درسی روان‌شناسی پایه یازدهم رشته علوم انسانی و از نوع تحقیقات توصیفی و به‌لحاظ هدف کاربردی و با رویکرد کیفی و شیوه تحلیل محتوا انجام گرفته است. از آنجایی که کتاب درسی یکی از مهم‌ترین مراجع و منابع یادگیری دانش‌آموزان در هر نظام آموزشی می‌باشد و بیشتر فعالیت‌های آموزشی در چارچوب کتاب درسی صورت می‌پذیرد و همین‌طور فعالیت‌ها و تجربه‌های آموزشی دانش‌آموز و معلم حول محور آن سازماندهی می‌شوند و از طرفی به لحاظ جدید التالیف بودن آن باعث گردید تا بر اساس عناصر پنج‌گانه برنامه درسی ملی که یکی از زیرنظام‌های سند تحول بنیادین آموزش و پرورش است این کتاب تحلیل گردد. از این رو یافته‌ها نشان داد که در محتوای کتاب به عنصر تعقل ۲۹/۹۳ درصد، عنصر ایمان ۱۲/۴۱ درصد، عنصر علم ۱۴/۸۱ درصد، عنصر عمل ۳۸/۴۵ درصد، عنصر اخلاق ۴/۴۰ درصد اشاره گردیده است و بنابراین می‌تواند در راستای هماهنگی و هم‌راستا نمودن هرچه بیشتر مطالب و محتوای کتاب با عناصر و عرصه‌های مورد تأکید در برنامه درسی ملی تغییراتی در محتوای کتاب صورت پذیرد. در ادامه پیشنهادهای هم‌طرح گردید تا نسبت به ایجاد تغییرات در کتاب مزبور بر اساس برنامه درسی ملی انجام گیرد. کلیدواژه‌ها: تحلیل محتوا؛ روان‌شناسی؛ عناصر برنامه درسی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

DOR: 20.1001.1.22516972.1401.30.57.6.7

۱. نویسنده مسئول: دکتری، رشته فلسفه تعلیم و تربیت، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اراک، اراک، ایران
ymjavad@gmail.com

۲. دانشجوی دکتری، رشته فلسفه تعلیم و تربیت، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اراک، اراک، ایران

۳. دکتری، رشته فلسفه تعلیم و تربیت، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

مقدمه

یکی از ابزارهای تعلیم و تربیت، کتاب‌های درسی است که مانند رسانه‌ای همه روزه معلمان و شاگردان از آن استفاده می‌کنند، از این رو گاهی اوقات معلم به آن به‌عنوان تمام برنامه درسی تأکید می‌کند (تریپولی^۱، تریسیویسین و راتکینی^۲، ۲۰۱۵).

کتاب‌های درسی و مواد یادگیری قابلیت انتقال دانش، ایجاد مهارت و شکل‌دهی به‌شیوه تعامل فراگیر با جهان را دارد. همچنین منابع موثق اطلاعات از پایین‌ترین سطوح تا بالاترین سطوح آموزشی برای کلاس درس، آزمایشگاه و مراکز یادگیری هستند (تلیب، کارجان، تیلین، آبراهام، هولت، و همکاران، ۲۰۱۸). از آنجا که کتاب درسی در ایران مظهر تحولات برنامه درسی و محور آموزشی و سنجش به‌شمار می‌رود نارسایی‌های آن در عمل از بنیادی‌ترین معطل‌های نظام آموزشی محسوب می‌شود (سلیمان‌نژاد، ۱۳۹۲: ۵۸). کتاب درسی یکی از مهم‌ترین مراجع و منابع یادگیری دانش‌آموزان در هر نظام آموزشی است. در ایران نیز یکی از تأثیرگذارترین نقش‌ها را برنامه‌های درسی ایفا می‌کند. به‌عبارت دیگر، در ایران، بیشتر فعالیت‌های آموزشی در چارچوب کتاب درسی صورت می‌گیرند و بیشترین فعالیت‌ها و تجربه‌های آموزشی دانش‌آموز و معلم حول محور آن سازماندهی می‌شوند. این واقعیت باعث شده که صاحب‌نظران و پژوهشگران بررسی محتوای آموزشی در دوره‌های تحصیلی را با توجه به نیازهای فراگیرندگان بررسی و تحلیل کنند (آچاک و همکاران، ۱۳۹۶).

در ایران بیشتر فعالیت‌های آموزشی در چارچوب کتاب‌های درسی صورت می‌گیرد و اکثر تجربه‌های آموزشی دانش‌آموزان و معلمان بر محور آن سازماندهی می‌شود و کتاب درسی سمبل برنامه درسی بوده و در واقع یکی از مهم‌ترین منابع یادگیری دانش‌آموزان در طول دوران نظام آموزشی است (عصمتی‌پور، ۱۳۹۲: ۱۰۱).

محتوای آموزشی یکی از عناصر مهم در نظام آموزشی است که نیاز به توجه وافر و روزافزون و دائمی دارد؛ زیرا محتوا است که در ذهن و افکار دانش‌آموزان جای می‌گیرد و ذهن آن‌ها را

1. trepule, tereseviciene & rutkiene
2. talib, karjane, teeline, Abraham, holt & et al.

درگیر کرده و در ساختن نگرش و رفتار آن‌ها تأثیر می‌گذارد. بنابراین لازم است برای هر جزئی از جملات و مفاهیمی که در کتاب آموزشی را بسازد به صورت دقیق و عمیق برنامه‌ریزی شود. در این میان سند برنامه درسی ملی موثق‌ترین منبع در امر انتخاب محتوای آموزشی و تربیتی است.

برنامه درسی ملی سندی که نقشه کلان برنامه درسی و چارچوب نظام برنامه‌ریزی درسی کشور را به منظور تحقق اهداف آموزش و پرورش تعیین و تبیین می‌نماید. به عنوان یکی از زیرنظام‌های اصلی سند تحول بنیادین و به منزله نقشه جامع یادگیری زمینه ایجاد تحول همه‌جانبه، گسترده و عمیق در مفاهیم و محتوای آموزشی تهیه گردید و لذا این واقعیت باعث شده که صاحب‌نظران و پژوهشگران، بررسی محتوای آموزشی در دوره‌های تحصیلی را با استناد به عناصر برنامه درسی مورد بررسی قرار دهند. این بررسی‌ها و تحلیل‌ها به برنامه‌ریزان و مؤلفان کتاب‌های درسی کمک می‌کند، هنگام تهیه، تدوین و انتخاب کتاب درسی برای دوره‌های تحصیلی متفاوت، به‌ویژه در مورد کتاب روان‌شناسی پایه یازدهم متوسطه دوم رشته علوم انسانی که موضوع بحث این مقاله است، تصمیمات صحیحی اتخاذ کنند. نوعی از تحلیل که برای برنامه‌ریزان درسی، مؤلفان و تصمیم‌گیرندگان برنامه‌های درسی هر دوره تحصیلی بسیار مفید و ضروری می‌باشد، تحلیل محتوا است (عریضی و عابدی، ۱۳۸۲: ۳۱).

تحلیل محتوا کمک می‌کند تا مفاهیم، اصول، انگیزه‌ها، نگرش‌ها و تمامی اجزای مطرح شده در محتوای آموزشی و پرورشی کتاب‌ها مورد بررسی علمی و عملی قرار گیرند (بازرگان، ۱۳۸۱: ۳۴).

از آنجایی که در هر نظام آموزشی رشد قابلیت‌های انسانی هدف اساسی به‌شمار می‌آید، تعیین محتوای آموزشی و فرصت‌های یادگیری، یاری متخصصان و دست‌اندرکاران حوزه‌های اجرایی را می‌طلبد و بایسته است، نقطه تلاقی حوزه نظر و عمل به دست مطالعات گوناگون سپرده شود تا از آن میان آنچه که زمینه‌های رشددهنده انسان را تأمین می‌کنند، گزینش شوند و کیفیت آن‌ها تضمین شود (میرعارفین، ۱۳۸۹: ۱۵۱).

در این پژوهش، محتوای کتاب روان‌شناسی پایه یازدهم متوسطه دوم رشته علوم انسانی برمبنای عناصر پنج‌گانه برنامه درسی ملی (تعقل، ایمان، علم و عمل، اخلاق) مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت. بنابراین برنامه درسی ملی یکی از زیرنظام‌های سند تحول بنیادین نظام آموزشی است.

رسالت خطیر برنامه درسی ملی، فراهم آوردن سازوکارهای مناسب برای طراحی، تدوین، اجرا و ارزشیابی برنامه‌های درسی از سطوح ملی تا محلی است تا مبتنی بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، مفاهیم آموزشی و تربیتی به صورت نظامند و ساختاریافته در اختیار کودکان و نوجوانان قرار گیرد و محیطی با نشاط و مدرسه دوست‌داشتنی را تجسم بخشد (وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۹۱: ۴).

برنامه درسی به منزله نقشه جامع یادگیری، زمینه ایجاد همه‌جانبه، گسترده و عمیق در مفاهیم و محتوای آموزشی را فراهم می‌آورد. این برنامه تحول آفرین با تدارک فرصت‌های تربیتی متنوع و جامع درصدد است تا امکان کسب شایستگی‌های لازم جهت درک و اصلاح موقعیت براساس نظام معیارهای اسلامی توسط دانش‌آموزان را میسر سازد و آن را برای تکوین و تعالی پیوسته هویت خویش تا دستیابی به مراتبی از حیات طیبه یاری رساند. در این راستا کتاب روان‌شناسی پایه یازدهم هم بر این اساس و مبنای همانند سایر کتب دوره دوم متوسطه مورد تجدید نظر قرار گرفت. در کتاب حاضر چند راهبرد مورد تأکید است: نخست اینکه هدف از نگاشت جدید، تدوین یک کتاب روان‌شناسی عمومی نیست. هدف دیگر ترسیم یک کتاب مثبت، کاربردی و سازنده است. نکته مهم دیگر اینکه، یادگیری مباحث این کتاب، یادگیری دیگر دروس را سهل و آسان نماید. در این رویکرد یادگیرندگان همچون پردازش‌کنندگان فعال اطلاعات به حساب می‌آیند و برای دانش و دیدگاه دانش‌آموزان به هنگام یادگیری، سهم اساسی قائل است. ارزشیابی این درس براساس رویکرد بازده‌های یادگیری که در حین آموزش اتفاق می‌افتد، توجه دارد نه صرفاً نتایج یادگیری در پایان آموزش. این کتاب دارای هشت فصل یا درس می‌باشد که با رویکردهای فوق تدوین و طراحی گردیده و از این رو محقق در این پژوهش درصدد است براساس عناصر پنج‌گانه برنامه درسی (تعقل، ایمان، علم، عمل، اخلاق) به تحلیل محتوای کتاب روان‌شناسی پایه یازدهم بپردازد که تا چه میزان عناصر فوق در این کتاب مد نظر قرار گرفته است؟

پیشینه پژوهش

تاکنون پژوهش‌های فراوانی در رابطه با موضوع نقد و بررسی و تحلیل محتوای کتاب‌های درسی صورت گرفته‌اند که هر یک از منظر و دیدگاه خاصی به محتوای کتاب‌ها نگریسته‌اند و به نتایج متفاوتی هم رسیده‌اند؛ اما این نکته را باید مدنظر داشت که پس از تدوین برنامه درسی ملی و

سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش، و نیز تغییر نظام آموزشی از نظام سابق به نظام نوین که در آن از یک دوره شش ساله ابتدایی و دو دوره سه ساله متوسطه یک و متوسطه دو بحث شده است. کتاب روان‌شناسی پایه یازدهم، هم مورد تغییرات اساسی به‌دنبال داشته است. کتاب روان‌شناسی پایه یازدهم هم مورد تغییر و تحول قرار گرفته و در هشت درس تألیف گردیده است. اما پس از این تغییرات، تاکنون تحلیل و نقد علمی و پژوهش خاصی در این زمینه انجام نشده است. اما در این زمینه تحلیل محتوای کتاب‌های درسی که بر مبنای سند تحول بنیادین تدوین گردید. در پایه‌های مختلف و همین‌طور سایر رشته‌ها صورت گرفته است که عبارتند از:

- ترکاشوند (۱۳۹۸) در پژوهش خود به‌عنوان «جایگاه تربیت عقلانی در برنامه درسی دین و زندگی دوره دوم متوسطه ایران» به تحلیل محتوای کتاب فوق پرداخته و یکی از عناصر پنج‌گانه که در برنامه درسی ملی به آن اشاره گردیده (عنصر تعقل و تفکر بود) که ایشان به آن پرداخته‌اند که یافته‌ها نشان می‌دهند مؤلفه فضیلت عقل دارای بیشترین فراوانی و پرهیز از سطحی‌نگری کمترین فراوانی را در محتوای کتاب می‌توان ملاحظه کرد.
- یداللهی فر (۱۳۹۷) در پژوهش خود با عنوان «جایگاه تربیت معنوی در دوره دوم ابتدایی ارائه الگوی مطلوب» به تحلیل محتوای کتاب‌های درسی هدیه‌های آسمانی پایه‌های سوم تا ششم پرداخته است و یافته‌ها حاکی از آن است که در تدوین محتوای کتب فوق به عناصر پنج‌گانه برنامه درسی پرداخته شده است.
- روشن قیاس و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهش خود به‌عنوان «بررسی محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی پایه پنجم ابتدایی از منظر پاسخگویی به سؤالات دینی کودکان» به تحلیل محتوای این کتاب پرداخته که یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که ضرورت بازنگری در محتوای کتاب مورد مطالعه به‌منظور هماهنگی بیشتر با اهداف برنامه درسی ملی پیشنهاد گردیده است.
- متقی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهش خود به‌عنوان «تحلیل محتوای کتب درسی دینی دوره متوسطه با تأکید بر رویکرد تربیتی محبت اهل بیت (ع)» به تحلیل محتوای کتاب فوق پرداخته‌اند و یافته‌ها حاکی از آن است که در این کتاب به مقوله محبت و شیوه‌های برقراری ارتباط عاطفی - عقلانی، اعتقادی و اخلاقی بیشتر

مورد توجه قرار گیرد.

- آچاک و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهش خود با عنوان «تحلیل محتوای کتاب درسی مطالعات اجتماعی سال هشتم بارویکرد انگیزه پیشرفت» پرداخته‌اند و یافته‌ها حاکی از آن است که میزان توجه به انگیزه پیشرفت در کتاب مطالعات اجتماعی سال هشتم دوره متوسطه اول پایین‌تر از متوسط است که در برنامه درسی ملی به‌عنوان عنصر علم به آن اشاره شده است.

چارچوب نظری

انتخاب چارچوب نظری برای تحقیق دو کارکرد مهم دارد: اول اینکه به ما اجازه می‌دهد سؤال آغازین تحقیق مجدداً فرمول‌بندی یا به صورت دقیق‌تری بیان شود، دوم اینکه چارچوب نظری تحقیق به‌عنوان شالوده برای فرضیه‌هایی به کار می‌رود که به اعتبار آن‌ها محقق پاسخ منسجمی به سؤال آغازین خواهد داد (کیوی و کامپنود، ۱۳۷۰: ۸۸). با این توصیف در این پژوهش مفاهیم و مبانی نظری عناصر پنج‌گانه برنامه درسی ملی در کتاب روان‌شناسی پایه یازدهم مورد تحلیل قرار گرفت.

قدرت و قابلیت انسان در جهان پر تحول کنونی موجب پیدایش حوزه‌های متعدد گوناگونی شده است که تلاش در جهت حصول دانش و آگاهی بیشتر در این حوزه‌ها، عنصر کنونی را به عصر انفجار اطلاعات تبدیل کرده است. حضور انسان در دنیای گسترده اطلاعات مستلزم وجود ابزارها، روش‌ها و تجهیزاتی است که دستیابی را به آنچه می‌خواهد، ممکن می‌سازد. وضع استانداردهایی برای نشریات و نیز تحلیل محتوا و تحلیل استنادی راه‌هایی هستند که استفاده‌کنندگان و کتابداران را در جهت شناخت بهتر نشریات کمک می‌کنند. روش تحلیل محتوا در بسیاری از زمینه‌های تحقیقاتی به‌عنوان روشی ارزشمند شناخته شده است. از سوی دیگر، این روش دارای قابلیت‌های زیادی برای جمع‌آوری و طبقه‌بندی اجتماعی داده‌های عینی است. گرچه از این روش نمی‌توان برای همه انواع مطالعه‌ها در حوزه‌های اجتماعی انسان سود برد، از تحلیل محتوا تعاریفی متعدد صورت گرفته است. کارت رایت، تحلیل محتوا و رمزگذاری را به‌طور تبادل‌پذیری برای ارجاع به توصیف عینی، منتظم و کمی رفتارهای نمادی طرح می‌کند (رایت،

۱۹۵۳). برلسون نیز تعاریف مشابهی دارد: تحلیل محتوا نوعی تکنیک پژوهش است که برای توصیف عینی، منظم و تا آنجا که ممکن است کمی ارتباطات با هدف نهایی تفسیر داده‌ها به کار می‌رود (ساروخانی، ۱۳۷۵: ۸۴). تعاریف‌های مختلفی راجع به تحلیل محتوا داده شده است، ولی علی‌رغم تنوعشان، همه تعاریف‌ها در مورد عینیت، انتظام و عمومیت و کمی بودن مشترک هستند. روش تحلیل محتوا را احتمالاً می‌توان برای حداقل سه دسته کلی از مسائل پژوهشی مناسب یافت:

۱. در صورتی که دسترسی به اطلاعات، مشکل و اطلاعات پژوهشگر محدود به مدارک اسنادی باشد

۲. در صورتی که پژوهشگر به موضوع‌های مورد پژوهش دسترسی مستقیم داشته باشد، در این حالت ممکن است ترجیح دهد که اطلاعاتش را با استفاده از روش تحلیل محتوا جمع‌آوری کند.

۳. این روش می‌تواند وسیله مناسبی برای تکمیل اطلاعات باشد پژوهشگران نتایج اطلاعات گردآوری شده را از طریق پرسش‌نامه یا مصاحبه با مقایسه آن‌ها از طریق تحلیل محتوای منابع موضوع بررسی مورد مطالعه قرار دهند (برایس، ۱۹۹۰).

تحلیل محتوا دارای مراحل می‌باشد که اولین مرحله آن تشخیص کلمه‌های منفرد در متن است. در مرحله دوم با جمله مواجه هستیم که در آن نه تنها به معانی کلمه‌ها بلکه به ساختار آن‌ها نیز متکی هستیم. در مرحله سوم تحلیل‌گر ترکیب محتوای متن تاویل شده را مطابق با آنچه هدف اوست، توصیف می‌کند و بنابراین، در این مرحله خلاقیت تحلیل‌گر جلوه‌گر می‌شود و ساختار محتوای متن با توجه به اهداف متن روشن می‌گردد. شیوه‌ها و متون تحلیل محتوا را می‌توان به ترتیب زیر نام برد:

- تحدید موضوع
- تعیین جامعه آماری
- مشاهده آزاد
- نهایی‌سازی فرضیه‌ها و تبدیل آنان به مضمون‌ها و مقوله‌ها
- تمهید معرف‌ها
- تهیه پرسش‌نامه معکوس

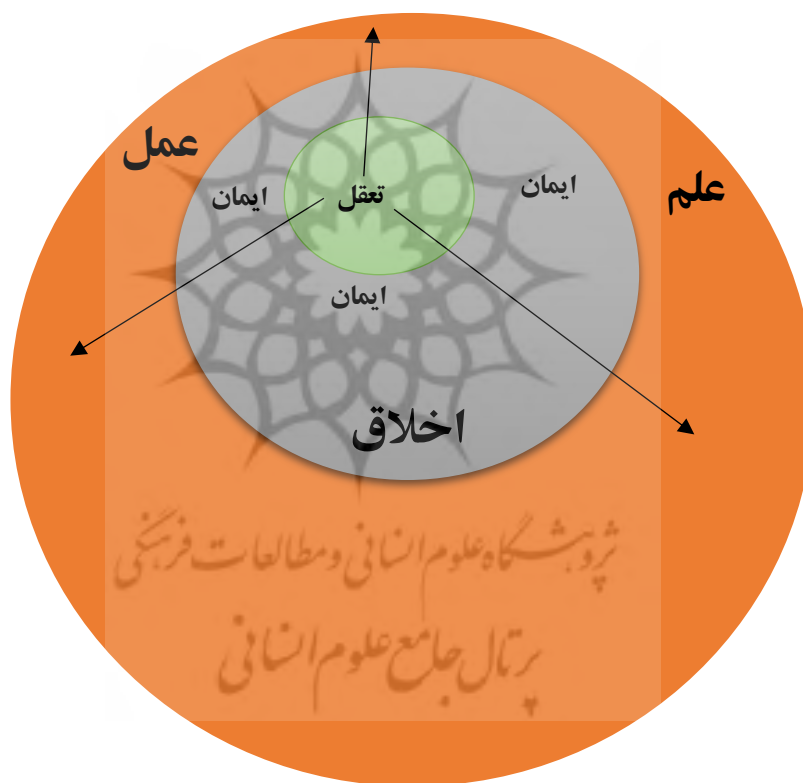
▪ که این‌ها فوننی هستند که پژوهشگر در تحلیل محتوای کتب از آن‌ها بهره می‌گیرد. لذا در این مقاله با استفاده از عناصر پنج‌گانه برنامه درسی ملی کتاب روان‌شناسی پایه یازدهم با فنون مذکور مورد تحلیل قرار گرفته است (همان).

از این رو مبانی فلسفی و علمی این برنامه همانند سایر اسناد هم‌تراز خود مبتنی بر مبانی نظری سند تحول بنیادین نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی می‌باشد و از این مجموعه، آن بخش از مبانی که مستقیماً به حوزه برنامه درسی دلالت دارد که در این پژوهش تبیین شده‌اند به شرح ذیل می‌باشند: اصول ناظر بر برنامه‌های درسی و تربیتی که عبارتند از: دین محوری، تقویت هویت ملی، اعتبار نقش یادگیرنده، اعتبار نقش مرجعیت معلم، اعتبار نقش پایه خانواده، جامعیت، توجه به تفاوت‌ها، یادگیری مادام‌العمر، جلب مشارکت و تعامل، یکپارچگی و فراگیری، الگوی هدف‌گذاری برنامه درسی ملی و تربیتی شکوفایی فطرت و دستیابی به شئون مختلف حیات طیبه، جامعیت، یکپارچگی و توجه متوازن به ساحت‌های شش‌گانه تعلیم و تربیت مبنا قرار گرفته است که در قالب چارچوب مفهومی منسجم و یکپارچه‌ای در تدوین اهداف سطوح مختلف راهنمای عمل برنامه‌ریزان و مجریان خواهد بود.

الگوی هدف‌گذاری

رابطه با خداوند متعال	رابطه یا خلقت (طبیعت و...) با محوریت (رابطه با خدا)	رابطه با خلق خدا (سایر انسانها) (با محوریت رابطه با خدا)	رابطه با خویش (با محوریت رابطه با خدا)	عناصر/ عرصه‌ها	ردیف
			✓	تعقل	۱
✓				ایمان	۲
✓	✓			علم	۳
			✓	عمل	۴
	✓			اخلاق	۵
					۶

در الگوی هدف گذاری پنج عنصر: تعقل، ایمان، علم، عمل و چهار عرصه ارتباط دانش آموز با خود، خدا، خلق، خلقت به صورت به هم پیوسته و با محوریت ارتباط با خدا تبیین و تدوین می شوند. عناصر پنج گانه در شبکه ای مفهومی، مرتبط و به هم تنیده تبیین می شوند و در فرایند عملی تربیت هر کدام از این عناصر متناسب با نیازها و شرایط دانش آموز می توانند سرآغاز مسیر تربیتی دانش آموز باشند و سایر عناصر را تقویت و تعمیق نمایند. در میان عناصر پنج گانه، عنصر تعقل، جنبه محوری دارد و سایر عناصر پیرامون آن تعریف و تبیین می شوند که هر کدام از آن ها نیز دارای مراتب معینی است.

هدف کلی برنامه درسی و تربیتی، تربیت یکپارچه عقلی، ایمانی، علمی، عملی و اخلاقی دانش آموزان به گونه ای که بتوانند موقعیت خود را نسبت به خود، خدا دیگر انسان ها و نظام خلقت

به درستی درک و توانایی اصلاح مستمر موقعیت فردی و اجتماعی خویش را کسب نمایند. بنابراین شایستگی‌های پایه عبارتند از: تعقل که در این مرحله بایستی به درک وجود خود، نیازها، توانمندی‌ها، ظرفیت‌ها و ابعاد هویت متعالی خویش دست یابند، بصیرت نسبت به آثار و پیامدهای سبک زندگی خود، تدبیر در صفات افعال و آیات خداوند متعال به عنوان خالق هستی، تدبیر در نظام خلقت و شگفتی‌های آن در مقوله ایمان می‌بایستی به ایمان آگاهانه به توحید، نبوت، معاد، امامت، عدل، عالم غیب و حیات جاودانه، باور به ربوبیت و حضور حکیمانه همراه با لطف و رحمت خالق یکتا در عرصه هستی، ایمان به انبیاء الهی، قرآن، پیامبر و ائمه معصومین و ولایت فقیه و باور به نقش دین مبین اسلام، ایمان به هویت الهی انسان، کرامت او و توانمندی‌های جمعی فردی انسان، در مقوله علم می‌بایستی به شناخت خود، ظرفیت‌ها و هویت خویش، شناخت حق تعالی، صفات، افعال، آیات الهی، معارف دینی، علم نسبت به پدیده‌ها، روابط، رویدادها و قوانین جهان آفرینش و چگونگی ارتباط انسان‌ها با آن‌ها و بهره‌برداری بهینه از آن‌ها، علم نسبت به روابط نقش‌ها، حقوق و وظایف خود و افراد، علم نسبت به گذشته و حال جوامع بشری به‌ویژه فرهنگ و تمدن اسلامی و ایران، آشنایی با نظام مردم‌سالاری دینی و در مقوله عمل می‌بایستی عمل به آموزه‌های دینی و انجام آگاهانه و مؤمنانه واجبات و ترک محرمات به کارگیری آداب و مهارها و سبک زندگی اسلامی- ایرانی، به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات در کار و زندگی، بهره‌گیری از مهارت‌های پایه برای شکل‌دهی هویت حرفه‌ای آینده خود به صورت مولد و کارآفرین، بهره‌گیری از یافته‌های علمی، هنری، فنی- حرفه‌ای و بهداشتی و زیستی و تلاش مؤثر برای تولید و توسعه آن‌ها به حفظ و تعالی محیط زیست، میراث فرهنگی و سرمایه‌های طبیعی به کارگیری مهارت‌های زبان و ادبیات فارسی و زبان عربی به عنوان زبان دینی به کارگیری یک زبان خارجی در چارچوب بخش انتخابی (نیمه تجویزی) برنامه درسی با رعایت ثبیت و تقویت هویت اسلامی- ایرانی و در مقوله اخلاق می‌بایستی رعایت تقوای الهی در تمام شئون زندگی فردی و اجتماعی متعهد به ارزش‌های اخلاقی، ارزش قائل شدن برای کار و معاش حلال و داشتن روحیه و تلاشی مستمر، ارزشمند دانستن عالم، علم‌آموزی و یادگیری، مادام‌العمر، تقدم بخشیدن منافع ملی بر گروهی و منافع جمعی و فردی، ارزش قائل شدن بر مخلوقات هستی و محیط زیست، التزام به اصول و ارزش‌های اخلاقی در استفاده از علوم و فناوری‌های نوین که می‌بایستی در عرصه‌های چهارگانه و

در تعامل با آن‌ها تقویت و نهادینه گردند. بنابراین با این نگاه به تشریح فصول کتاب حاضر روان‌شناسی می‌پردازیم تا بهتر مفاهیم و عناصر فوق در محتوای کتاب مشخص گردد. کتاب حاضر دارای ۸ فصل می‌باشد که در فصل اول این کتاب، به تعریف روان‌شناسی و علم روان‌شناسی پرداخته که مهم‌ترین سر فصل‌های این فصل عبارتند از: تعریف علم، روش علمی، نظریه‌ها، تعاریف علوم تجربی و اهداف علوم تجربی، منابع کسب شناخت، فرایند شناخت و روش‌های گردآوری اطلاعات می‌باشد. در فصل دوم کتاب، مبحث روان‌شناسی رشد مطرح گردیده است و مراحل رشد آدمی در فراخنای زندگی را تشریح می‌کند و مهم‌ترین سرفصل‌های این بخش عبارتند از: تعریف رشد، عوامل مؤثر بر رشد، تأثیر عوامل وراثتی، تأثیر عوامل محیطی، مراحل رشد در فراخنای زندگی و ویژگی‌های رشد در دوره کودکی، ویژگی‌های رشد در نوجوانی که در هر کدام از این دوره‌ها به ابعاد مختلف رشد انسان اعم از جسمانی، عاطفی، عقلانی، اخلاقی و اجتماعی پرداخته و تبیین و تشریح کرده است. در فصل سوم کتاب به فرایندهای پایه شناختی انسان پرداخته است که در آن احساس، توجه، ادراک تشریح و تبیین گردیده است و مهم‌ترین سر فصل‌های این درس عبارتند از: حواس مختلف و کارکرد آن‌ها و کارکرد توجه و خطاهای ادراکی و معرفی مکتب گشتالت و ویژگی‌های این مکتب تشریح شده است. در فصل چهارم این کتاب به یکی از شگفت‌آورترین پدیده‌های شناختی انسان؛ یعنی حافظه پرداخته و کارکردی که این پدیده در زندگی انسان دارد را تشریح کرده است. بنابراین مهم‌ترین سرفصل‌های این درس عبارتند از: مراحل حافظه، انواع حافظه، عوامل مؤثر در ایجاد فراموشی، تأثیر حافظه در یادگیری انسان، و سایر کارکردهای حافظه را تشریح نموده است. در فصل پنجم این کتاب به فرایند تفکر و حل مسئله پرداخته است و مهم‌ترین سرفصل‌های این بخش عبارتند از: ویژگی‌های حل مسئله، انواع مسئله، مراحل حل مسئله، عوامل تأثیرگذار در حل مسئله، نوع نگاه به مسئله، روش‌های حل مسئله تبیین و تشریح شده است. در فصل ششم این کتاب به فرایند تفکر و تصمیم‌گیری به‌عنوان عالی‌ترین و پیچیده‌ترین فعالیت شناختی انسان پرداخته است و مهم‌ترین سرفصل‌های این بخش عبارتند از: تعریف تصمیم‌گیری، تصمیم‌گیری از دیدگاه امام علی (ع) در نهج البلاغه، انواع تصمیم‌گیری، تفاوت حل مسئله و تصمیم‌گیری، ملاک‌های تصمیم‌گیری، سبک‌های تصمیم‌گیری، مراحل تصمیم‌گیری، موانع تصمیم‌گیری و پیامدهای ناتوانی در تصمیم‌گیری تبیین

و تشریح گردیده است. در فصل هشتم این کتاب، روان‌شناسی سلامت مورد بحث قرار گرفته است و مهم‌ترین سرفصل‌های این بخش عبارتند از: روان‌شناسی سلامت، سبک زندگی، ابعاد مهم سبک زندگی، فشار روانی و راه‌های مقابله با فشار روانی تبیین و تشریح گردیده است.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نوع تحقیقات توصیفی و به لحاظ هدف، کاربردی است. هدف پژوهش، توصیف عینی و واقعی و منظم کتاب روان‌شناسی، پایه یازدهم متوسطه دوم رشته علوم انسانی بوده است. این پژوهش به لحاظ نوع در زمره تحقیق‌های کیفی قرار دارد که با استفاده از روش تحلیل محتوای اسنادی انجام گرفت. بر این اساس، ابتدا منابع و اسناد بالا دستی (برنامه درسی ملی) مطالعه و عناصر پنج‌گانه آن به صورت مؤلفه‌های اصلی و نشانگرهای آن در قالب جدول‌هایی دسته‌بندی و مقوله‌بندی شد. این پژوهش با رویکرد کیفی و شیوه تحلیل محتوا انجام شده است. تحلیل محتوا به عنوان یک فن پژوهش برای توصیف عینی، نظام‌دار و کمی محتوای رسانه ارتباطی تعریف شده است (بورگ و همکاران، ۱۳۸۳: ۱۳۲). از این رو شامل یک تحلیل نظام‌دار از متن و بر اساس کدگذاری در تحلیل محتوا بر اساس مفاهیم و معانی موردنظر و عملیاتی نمودن متغیرها صورت می‌گیرد. بنابراین، محقق به پالایش مفاهیم می‌پردازد و ارتباط موجود میان مفاهیم را به دست می‌آورد و از طریق کدگذاری یا طبقه‌بندی مفاهیم موردنظر به عملیاتی کردن بررسی محتوا دست می‌یابد.

جامعه آماری تحقیق حاضر، کتاب روان‌شناسی یازدهم می‌باشد که توسط وزارت آموزش و پرورش در سال تحصیلی ۹۷-۹۶ منتشر شد. دلیل انتخاب این کتاب درسی تغییراتی است که اخیراً در محتوای آن‌ها صورت گرفته است. به منظور پاسخ به این سؤال که آیا در کتاب جدید التالیف عناصر پنج‌گانه برنامه درسی ملی (تعقل، ایمان، علم، عمل، اخلاق) لحاظ شده است. جمع‌آوری داده‌ها در این پژوهش با مشاهده و مطالعه کتب موردنظر انجام شد و متن کتاب در یک بازه زمانی شش‌ماهه مطالعه شد و با کمک چک‌لیست از محتوای کتاب بر اساس عناصر پنج‌گانه برنامه درسی ملی مقوله‌ها و مؤلفه‌ها استخراج شدند.

پس از جمع آوری نمونه‌های آماری، اقدام به خلاصه کردن، کد بندی و دسته بندی آن‌ها شد و در نهایت مورد پردازش قرار گرفتند.

برای برآورد پایایی کتاب حاضر چندین بار مطالعه شد و پس از تسلط کامل بر متن کتب، تحلیل انجام شد و سپس با فاصله یک ماه مجدد تحلیل شد و میزان همبستگی بین تحلیل‌ها بالاتر از ۸۵٪ مشخص شد که حاکی از پایایی مناسب می‌باشد. به منظور بررسی روایی، طی جلساتی مؤلفه‌های فوق با دبیران روان‌شناسی دوره متوسطه دوم ناحیه ۱ همدان و همین‌طور مؤلف کتاب در جریان گذاشته شد و پایایی ابزار با اعتبار ۷۵ بالا تأیید گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و رسم جدول، توزیع فراوانی‌ها و نمودارهای مناسب و همین‌طور از آتک نمونه‌ای استفاده شد. این تحلیل‌ها توسط نرم‌افزار «اکسل» و همین‌طور نرم‌افزار «SPSS» انجام گردیدند. روایی محتوایی چک‌لیست‌ها توسط اساتید و متخصصان و همین‌طور دبیران محترم روان‌شناسی طبق عناصر پنج‌گانه تأیید شد. در این فرآیند جداول توزیع فراوانی و نمودارهای آمار توصیفی به ازای هر عنصر تنظیم گردید.

یافته‌های پژوهش

تحلیل محتوای کتاب روان‌شناسی

جدول ۱: توصیف کتاب روان‌شناسی

صفحه	عنوان	عنوان درس
۸	روان‌شناسی: تعریف و روش مورد مطالعه	درس اول
۳۴	روان‌شناسی رشد	درس دوم
۶۶	احساس، توجه، ادراک	درس سوم
۸۸	حافظه و علل فراموشی	درس چهارم
۱۱۲	تفکر (۱) حل مسئله	درس پنجم
۱۳۴	تفکر (۲) تصمیم‌گیری	درس ششم
۱۵۸	انگیزه و نگرش	درس هفتم
۱۸۶	روان‌شناسی سلامت	درس هشتم

کتاب دارای ۸ درس و در کل شامل ۲۰۸ صفحه است.

جدول ۲: تحلیل محتوا متن کتاب روان‌شناسی

ردیف	مؤلفه اصلی	زیر مؤلفه	فراوانی	درصد	مصادیق	صفحه
۱	تعقل	نظم جهان به استناد به آیات الهی و سخن بزرگان	۵	۱/۲۲	آیا جهان نظم دارد؟ فرد اول با استناد به آیات الهی و سخن بزرگان دین پاسخ می‌دهد که جهان منظم و باقاعده است.	۱۵
		روش خردگرایانه	۲	۰/۴۹	شیوه خردگرایانه: در این شیوه با کمک فلسفه و روش‌های مبتنی بر منطق، به حقیقت چیزی پی می‌برند. فیلسوفان از این روش استفاده می‌کنند.	۱۶
		شناخت پایه و شناخت عالی	۱۰	۲/۴۳	متخصصان به فرایندهایی همچون توجه، ادراک و حافظه، شناخت پایه و به انواع تفکر، شناخت عالی می‌گویند.	۲۱
		رشد شناختی (توجه، ادراک، حافظه، استدلال، قضاوت، حل مسئله و تصمیم‌گیری)	۹۷	۲۳/۶۰	رشد شناختی جنبه مهم دیگری از حیطه‌های رشد در دوره کودکی است. رشد شناختی، به رشد توانایی‌های مرتبط با فرایندهایی همچون توجه، ادراک، حافظه، استدلال، قضاوت، حل مسئله، تصمیم‌گیری و توانایی‌های زبانی کودک اطلاق می‌شود.	۴۸
		رشد توانمندی‌های عقلانی در دوره نوجوانی	۲	۰/۴۹	افراد غیرمتخصص به این پرسش‌ها، پاسخ‌های عامیانه می‌دهند و به تدریج دیدگاه شخصی خود را باور کرده، تبعیت دیگران را می‌طلبند.	۳۸
		قدرت تفکر	۷	۱/۷۰	تفکر شامل استدلال، قضاوت، حل مسئله و تصمیم‌گیری است.	۲۱
		جمع		۱۲۳	۲۹/۹۳	

نشریه علمی پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی

ردیف	مؤلفه اصلی	زیر مؤلفه	فراوانی	درصد	مصدق	صفحه
۲	ع.ع.ع.	نگرش	۱۹	۴/۶۲	انسان، برخلاف حیوان، تابع عامل توانمندتری است که «نگرش» نام دارد.	۱۶۰
		باورها و نظام ارزشی	۶	۱/۴۶	اعتقاد قوی به چیزی که شناخت داریم، نظام باورهای ما را شکل می‌دهد. اگر این اعتقاد را داشته باشیم که برای موفق شدن، تلاش و سختکوشی شرط ضروری است، در واقع باور داریم که با پشتکار موفقیت حاصل می‌شود.	۱۶۵
		اراده	۱۲	۲/۹۲	نیک وی آچیچ بدون دست و پا به دنیا آمد و در زندگی محدودیت‌های زیادی داشته است، اما توانست با این محدودیت‌ها کنار بیاید و حتی از بسیاری افراد سالم نیز موفق‌تر باشد	۱۶۶
		اثر نهفتگی	۳	۰/۷۳	به اثر نادیده گرفتن حل مسئله برای مدت زمانی مشخص، اثر نهفتگی می‌گویند.	۱۲۳
		باورهای مثبت	۲	۰/۴۹	افرادی که مکرر و بدون دلیل موجه تن به جراحی زیبایی می‌دهند، در زیبایی بدنشان نقص دارند یا تصور نادرستی از زیبایی دارند؟	۱۰
		هدف	۹	۲/۱۹	هدف، هر چیزی است که انسان سعی دارد به آن برسد و فکر می‌کند برای او مؤثر و مفید است.	۱۶۸
		جمع		۵۱	۱۲/۴۱	
۳	ع.ع.ع.	علم تجربی	۳	۰/۷۳	در زبان فارسی از واژه علم استفاده زیادی می‌شود. منظور از علم در اینجا،	

ردیف	مؤلفه اصلی	زیر مؤلفه	فراوانی	درصد	مصادیق	صفحه
					علم تجربی است.	
۱۳		نظریه	۹	۲/۱۹	مجموعه‌ای از قوانین علمی، نظریه را شکل می‌دهند.	
۱۶		روش علمی	۱۵	۳/۶۴	روش علمی: در این روش از روش‌های تجربی استفاده می‌شود. روش‌های علمی، عینی و قابل تکرار هستند.	
۱۹		تکرارپذیری	۱۱	۲/۶۶	ویژگی دیگر روش علمی، تکرارپذیری است.	
۲۷		روش‌های جمع‌آوری اطلاعات (مشاهده، پرسش‌نامه، مصاحبه و آزمون)	۱۹	۴/۶۲	اطلاعات در علم روان‌شناسی با کمک روش‌های مختلفی جمع‌آوری می‌شود.	
۱۲۸		روش‌های بارش مغزی	۴	۰/۹۷	روش بارش مغزی: به مسئله زیر توجه کنید	
	جمع		۶۱	۱۴/۸۱		
۷۶	عمل	ایجاد تمرکز	۱۱	۲/۶۸	برای اینکه تمرکزتان هنگام مطالعه افزایش یابد، سعی کنید موضوع مورد مطالعه را به صورت‌های مختلف و از زوایای متفاوت ببینید.	
۷۸		گوش به زنگی	۵	۱/۲۲	کارکرد دوم توجه، گوش به زنگی است. به توانایی فرد برای یافتن محرک هدف در یک دوره زمانی طولانی، گوش به زنگی گویند.	

نشریه علمی پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی

ردیف	مؤلفه اصلی	زیر مؤلفه	فراوانی	درصد	مصادق	صفحه	
		تفسیر محرک‌های محیطی	۷	۱/۷۰	روان‌شناسان رشد معتقدند ویژگی‌های افراد و تغییراتی که در طول دوره زندگی، از دوره جنینی تا دوره سالمندی، در افراد رخ می‌دهد می‌تواند معلول دو دسته عوامل وراثتی و محیطی باشد.	۳۸	
		حل مسئله	۲۳	۵/۶۰	حل مسئله دارای پنج مرحله است.	۱۱۹	
		تعارض	۱۶	۳/۸۹	وقتی در موقعیتی باشیم که حتما باید تصمیم بگیریم ولی قادر به تصمیم‌گیری نباشیم، حالت عاطفی ناخوشایندی را تجربه می‌کنیم که تعارض نام دارد.	۱۵۲	
		تصمیم‌گیری	۹۶	۲۳/۳۶	تصمیم‌گیری، عالی‌ترین و پیچیده‌ترین فعالیت شناختی انسان است. به‌همین دلیل توصیه‌های زیادی شده است.	۱۳۷	
				۳۸/۴۵	۱۵۸	جمع	
۵	تربیتی	راستگویی	۲	۰/۴۹	نظر شما درباره انجام دادن اعمال اخلاقی در سنین مختلف، با توجه به رشد و تحول چیست؟ آیا الان که شما بزرگتر شده‌اید، نسبت به گذشته راستگوتر شده‌اید؟	۵۱	
		کمک به دیگران	۱	۰/۲۵	آیا راستگویی، کمک به دیگران، احترام به بزرگترها، انجام دادن کارهای خوب و پرهیز از کارهای بد، نمونه‌هایی از رفتار اخلاقی است؟ تشخیص اینکه چه	۵۱	

ردیف	مؤلفه اصلی	زیر مؤلفه	فراوانی	درصد	مصدق	صفحه
					کاری خوب و چه کاری بد است به رشد نیاز دارد.	
		احترام به بزرگترها	۲	۰/۴۹	این احترام قبل از هر چیز، احترام به خود است و سپس قدر و منزلتی که توسط دیگران برای فرد حاصل می‌شود. اگر آدمیان نتوانند نیاز خود به احترام را از طریق رفتار سازنده برآورند، در این حالت ممکن است فرد برای ارضای نیاز جلب توجه و مطرح شدن، به رفتار خرابکارانه یا نسنجیده متوسل شود.	۱۸۲
		انجام دادن کارهای خوب و پرهیز از کارهای بد	۲	۰/۴۹	آیا راستگویی، کمک به دیگران، احترام به بزرگترها، انجام دادن کارهای خوب و پرهیز از کارهای بد، نمونه‌هایی از رفتار اخلاقی است؟ تشخیص اینکه چه کاری خوب و چه کاری بد است به رشد نیاز دارد.	۵۱
		رشد اخلاقی	۶	۱/۴۶	به عبارت دیگر منظور از رشد اخلاقی در اینجا همان انجام عمل اخلاقی است.	۵۲
		تحول اخلاقی و ارزشی	۵	۱/۲۲	تحول اخلاقی و ارزشی در نوجوانی بیش از هر دوره دیگری است.	۵۳
	جمع		۱۸	۴/۴۰	-	-
	جمع		۴۱۱	۱۰۰	-	-

همان‌طور که در جدول بالا ملاحظه می‌شود، از کتاب درسی کتاب روان‌شناسی، ۴۱۱ جمله در متن به مؤلفه‌ها اشاره شده است. مؤلفه عمل با ۱۵۸ جمله (۳۸۴۵) دارای بیشترین فراوانی و مؤلفه اخلاق با ۱۸ جمله (۴/۴۰) دارای کمترین فراوانی بودند.

در مؤلفه تعقل؛ زیرمؤلفه رشد شناختی (توجه، ادراک، حافظه، استدلال، قضاوت، حل مسئله و تصمیم‌گیری) با ۹۷ جمله (۲۳/۶۰) دارای بیشترین فراوانی و زیرمؤلفه‌های روش خردگرایانه و رشد توانمندی‌های عقلانی در دوره‌ی نوجوانی هر یک با ۲ جمله (۰/۴۹) دارای کمترین فراوانی بودند.

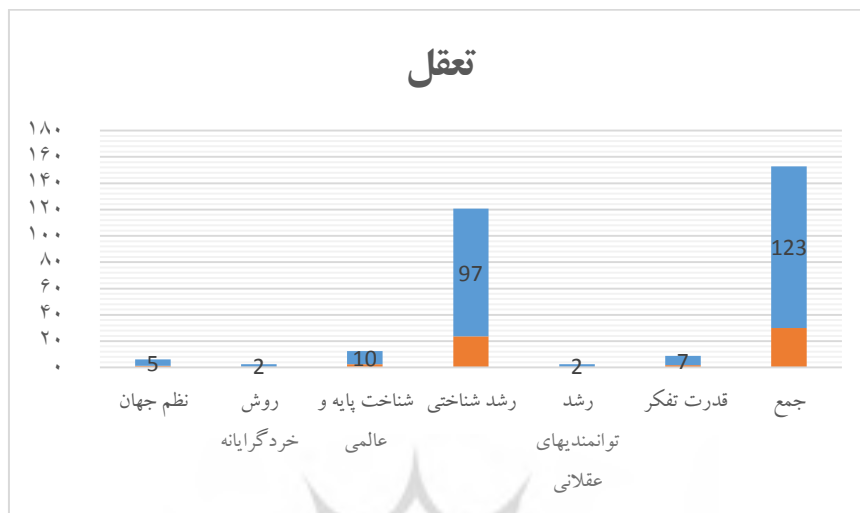
در مؤلفه ایمان؛ زیرمؤلفه نگرش با ۱۹ جمله (۴/۶۲) دارای بیشترین فراوانی و باورهای مثبت با ۲ جمله (۰/۴۹) دارای کمترین فراوانی بودند.

در مؤلفه علم؛ زیرمؤلفه روش‌های جمع‌آوری اطلاعات (مشاهده، پرسش‌نامه، مصاحبه و آزمون) با ۱۹ جمله (۴/۶۲) دارای بیشترین فراوانی و علم تجربی با ۳ جمله (۰/۷۳) دارای کمترین فراوانی بودند.

در مؤلفه عمل؛ تصمیم‌گیری با ۹۶ جمله (۲۳/۳۶) دارای بیشترین فراوانی و گوش به زنگی با ۵ جمله (۱/۲۲) دارای کمترین فراوانی بودند.

در مؤلفه اخلاق؛ زیرمؤلفه رشد اخلاقی با ۶ جمله (۱/۴۶) دارای بیشترین فراوانی و کمک به دیگران با ۱ جمله (۰/۲۵) دارای کمترین فراوانی بودند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

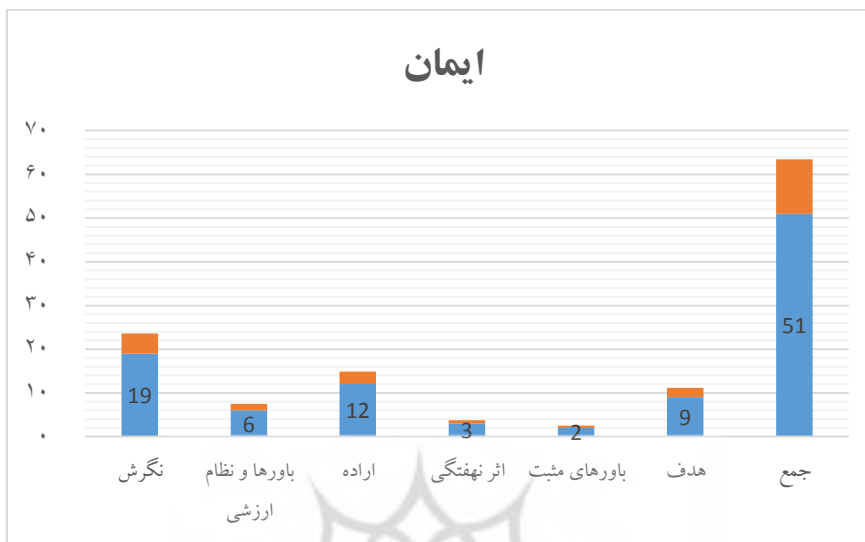
One-Sample Statistics

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
VAR00001	6	20.5000	37.60186	15.35090
VAR00002	6	4.9883	9.14793	3.73462

One-Sample Test

Test Value = 0

	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
VAR00001	11.335	5	.239	20.50000	-18.9607	59.9607
VAR00002	1.336	5	.239	4.98833	-4.6118	14.5885

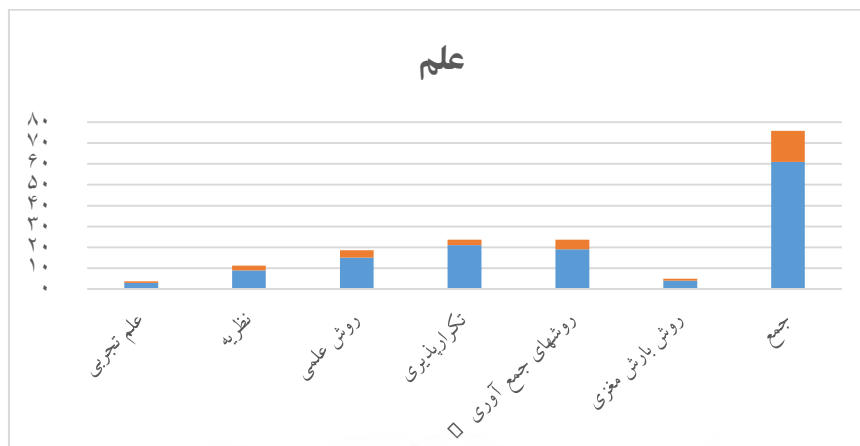
One-Sample Statistics

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
VAR00001	6	8.5000	6.34823	2.59165
VAR00002	6	2.0683	1.54295	.62991

One-Sample Test

Test Value = 0

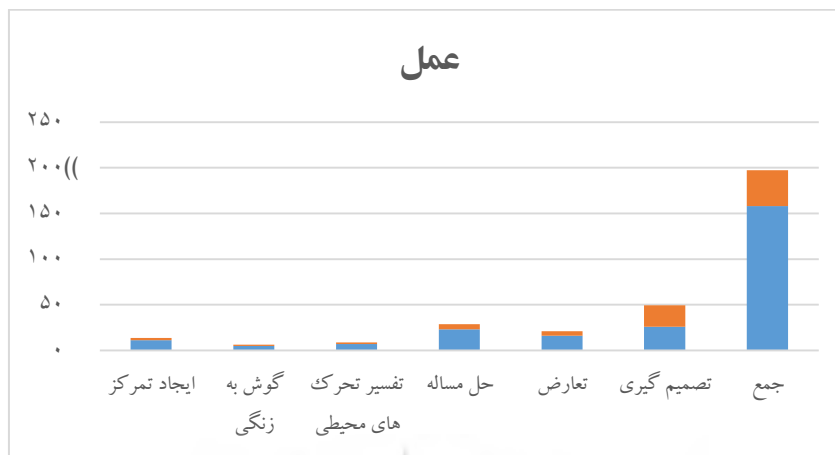
t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
				Lower	Upper
13.280	5	.022	8.50000	1.8379	15.1621
23.284	5	.022	2.06833	.4491	3.6876

One-Sample Statistics				
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
VAR00001	6	10.1667	6.21021	2.53531
VAR00002	6	2.4683	1.50887	.61599

One-Sample Test						
Test Value = 0						
95% Confidence Interval of the Difference						
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Lower	Upper
VAR00001	14.010	5	.010	10.16667	3.6495	16.6839
VAR00002	24.007	5	.010	2.46833	.8849	4.0518

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی

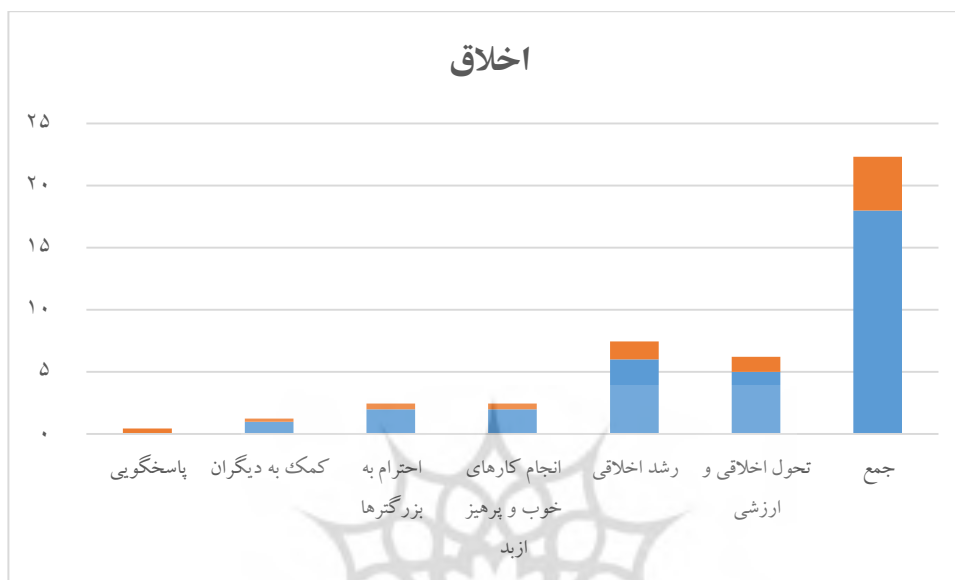
One-Sample Statistics

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
VAR00001	6	26.33333	34.74286	14.18372
VAR00002	6	6.40833	8.45390	3.45129

One-Sample Test

Test Value = 0

t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
				Lower	Upper
11.857	5	.123	26.33333	-10.1271	62.7937
21.857	5	.122	6.40833	-2.4635	15.2802

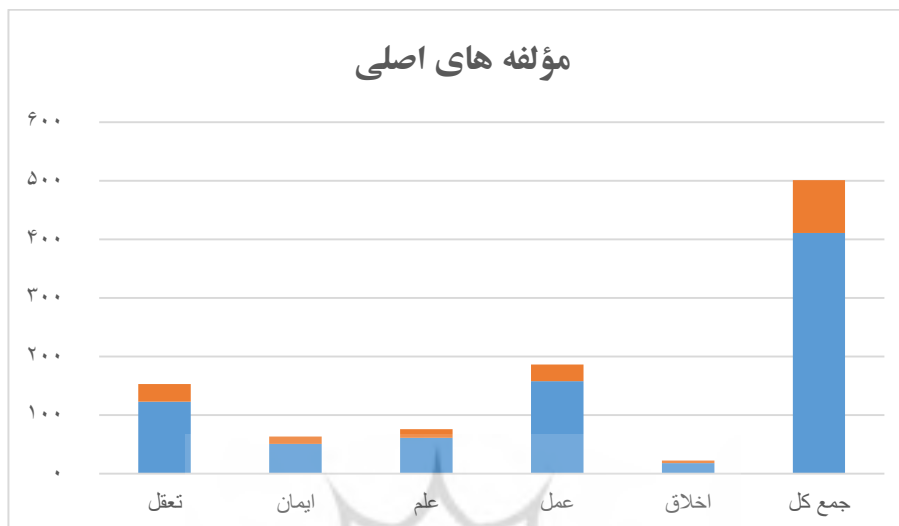
One-Sample Statistics

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
VAR00001	4	3.7500	2.06155	1.03078
VAR00002	4	.9150	.50043	.25022

One-Sample Test

Test Value = 0

	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
VAR00001	13.638	3	.036	3.75000	.4696	7.0304
VAR00002	23.657	3	.035	.91500	.1187	1.7113

نتیجه گیری و پیشنهادها

هدف از تدوین مقاله حاضر تحلیل محتوای کتاب روان‌شناسی سال یازدهم دوره دوم متوسطه که از نظر توجه به عناصر پنج‌گانه برنامه درسی (تعقل، ایمان، علم، عمل، اخلاق) بود. به این منظور تمام کتاب بررسی و مفاهیم مدنظر استخراج گردید. نتایج نشان داد که در این کتاب به عناصر پنج‌گانه برنامه درسی ملی پرداخته شده است و می‌تواند در راستای هماهنگی و هم‌راستا نمودن مطالب کتاب با این عناصر و عرصه‌های آن تغییراتی در محتوا صورت پذیرد به‌ویژه در عنصر اخلاق که کمترین فراوانی را دارا می‌باشد و لذا بر اساس راهبرد سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی، هدف نهایی آموزش و پرورش در پایان تحصیلات متوسطه دوم، هدفمند بار آوردن نوجوانانی متخلق به اخلاق اسلامی و متفکر و اندیشمند در طراز نظام جمهوری اسلامی می‌باشد محقق گردد.

پیشنهاد می‌گردد معلمان، اساتید فرهیخته و متخصصان تعلیم و تربیت و دانشجویان عزیز در پروژه‌های پژوهش خود تحلیل محتوای کتب جدید التالیف را در برنامه کاری خود قرار دهند تا

میزان انطباق محتوای کتب با اسناد بالادستی کشور به‌ویژه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی تبیین و تشریح گردد. پیشنهاد می‌گردد دبیران محترم روان‌شناسی که مستقیماً با محتوای این کتاب درگیر هستند نسبت به تحلیل محتوای کتب مذکور اقدام نموده و راهکارهای کاربردی خود جهت اصلاحات مدنظر ارائه دهند.

محدودیت‌ها

۱. فقدان مقاله معتبر علمی - پژوهشی که به تحلیل محتوای این کتاب پرداخته باشد، جهت بهره‌مندی از نتایج و یافته‌های آن.
۲. فرصت اندک پژوهشگر در گردآوری اطلاعات مورد نیاز.
۳. فقدان مبانی نظری منسجم در خصوص این کتاب مرتبط با عناصر پنج‌گانه برنامه درسی ملی

فهرست منابع

- آچاک، عثمان؛ خضرنژاد، عمر (۱۳۹۶)، تحلیل محتوای کتاب درسی مطالعات اجتماعی سال هشتم، مجله رشد علوم اجتماعی، دوره بیستم، شماره ۲.
- باب الحوائجی، فهیمه (۱۳۷۶)، تحلیل محتوا، مجله مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، زمستان ۱۳۷۶، سال بیست و دوم شماره ۳۲.
- بازرگان، عباس (۱۳۸۱)، ارزشیابی آموزشی، انتشارات سمت، تهران: چاپ اول.
- برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، شورای عالی آموزش و پرورش (۱۳۹۰).
- ترکاشوند، نسرین (۱۳۹۸)، جایگاه تربیت عقلانی در برنامه درسی دین و زندگی دوره دوم متوسطه ایران و ارائه الگوی مطلوب، پایان نامه دکتری، دانشگاه آزاد واحد اراک.
- روشن قیاس، پروین؛ میر شاه جعفری، سید ابراهیم (۱۳۹۶)، بررسی محتوای کتاب هدیه‌های آسمان پایه پنجم ابتدایی تالیف (۹۵-۹۴) از منظر پاسخگویی به سؤالات دینی کودکان، ماهنامه معرفت، سال بیست و ششم، شماره ۵.
- سلیمان‌نژاد، اکبر (۱۳۹۲)، روش‌های تدریس تعلیمات دینی (هدیه‌های آسمانی)، تهران: انتشارات سمت
- سند تحول بنیادین آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۱).
- عریصی، حمید رضا عابدی، احمد (۱۳۸۲)، تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی بر حسب سازه انگیزه، پیشرفت، فصل‌نامه نوآوری‌های آموزشی؛ شماره ۵، سال دوم.
- عصمتی پور، مریم (۱۳۹۲)، برنامه‌ریزی درسی با نگرش بر فرآیند طراحی و تدوین کتاب‌های درسی و روش‌های اجرا، تهران: انتشارات امیر کبیر.
- کیوی، ریمون و کامپنود، لوک (۱۳۷۷)، روش تحقیق در علوم اجتماعی، ترجمه عبدالحسین نیک گهر، نشر توتیا، تهران: چاپ سوم.
- متقی، زهره؛ نصرتی هشی، کمال، نجفی، محمد (۱۳۹۶)، تحلیل محتوای کتب درسی دینی دوره متوسطه با تأکید بر رویکرد تربیتی محبت اهل بیت (ع)، فصلنامه علمی - پژوهشی مشرق موعود، سال نهم، شماره ۳۶.
- میرعارفین، فاطمه سادات (۱۳۸۹)، نقد و ارزیابی محتوای کتاب درسی (دین و زندگی) دوره پیش دانشگاهی از دید صاحب نظران و دبیران، مجله دوماه نامه علمی - پژوهشی دانش و رفتار / تربیت و اجتماع / دانشگاه شاهد، شماره ۴۲، سال هفتم.
- یداللهی فر، محمد جواد (۱۳۹۷)، پایان نامه دکتری فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، دانشگاه آزاد اراک.
- talib,h.j,karjane.N,teelin,k.,Abraham,m,holt,s.,& etal.(2018)
ricandolesceresidenteducationcurriculuminpediatricandadolescentgynecology:the
shortcurriculum2.0.journalofpediatricandadolescentgynecology,31(2), 71-76

trepule,E,tereseviciene.M,& rutkiene,A.(2015)
didacticapproachofintroducingtechnologyenhancedlearning(tel)curriculuminhighereducationprocedia-socialandbehavioralsciences.191,848-852.

تحليل محتوى كتاب علم النفس لمستوى الحادى عشر بناء على عناصر الخمسة للبرنامج الوطنى (التعقل، الإيمان، العلم، العمل، الأخلاق)

محمد جواد البى اللهى فر^١ | سعيد الصحبات أنور^٢ | ناهد الحيدرى^٣

المخلص

تم إجراء البحث الحالى بهدف تحليل محتوى كتاب علم النفس الدرسي للمستوى الحادى عشر فى فرع العلوم الإنسانية، و هو بحث وصفى، و من حيث الغرض يكون استعماليا، بمنهج نوعى و طريقة تحليل المحتوى. حيث أن الكتاب الدرسي من أهم المراجع و مصادر تعلم التلاميذ فى أى نظام تعليمى، و معظم الأنشطة التعليمية تتم فى إطار الكتاب الدرسي، وكذلك الأنشطة و الخبرات التربوية للتلميذ و المعلم تنتظم حوله، و من ناحية أخرى، فهو تأليف جديد، و كل ذلك تسبب فى تحليل هذا الكتاب بناءً على العناصر الخمسة للبرنامج الدرسي الوطنى، و هو أحد الأنظمة الفرعية لوثيقة التحول الأساسى لدائرة التعليم و التربية. لذلك أظهرت النتائج أن ٢٩,٩٣٪ من محتوى الكتاب يحتوى على عنصر التعقل، و ١٢,٤١٪ على عنصر الإيمان، و ١٤,٨١٪ على عنصر العلم، و ٣٨,٤٥٪ على عنصر العمل، و ٤,٤٠٪ على عنصر الأخلاق. فمن المطلوب لاجل التلائم و التنسيق ازيد من قبل، بين معلومات و محتوى الكتاب مع العناصر و المجالات التى تم التأكيد عليها فى البرنامج الدرسي الوطنى، يجب إجراء تغييرات فى محتوى الكتاب. فيما يلى تم عرض اقتراحات لإجراء تغييرات فى الكتاب المذكور بناءً على البرنامج الدرسي الوطنى. و النتيجة: أن الخبراء فى مجال التربية المدنية لديهم إجماع على جانب الشمولية و جانب إعطاء الأولوية للمؤشرات الإسلامية الأساسية فى التربية المدنية.

الكلمات الرئيسية: تحليل المحتوى، علم النفس، عناصر برنامج التحصيلية.

DOR: 20.1001.1.22516972.1401.30.57.6.7

١. الكاتب المسؤول: دكتوراه، فرع فلسفة التعليم و التربية، كلية العلوم الإنسانية، جامعة الأراك الحرة، الأراك، إيران.

Ymjavad@gmail.com

٢. طالب دكتوراه، فرع فلسفة التعليم و التربية، كلية العلوم الإنسانية، جامعة الأراك الحرة، الأراك، إيران.

٣. دكتوراه فرع فلسفة التعليم و التربية، كلية علم النفس و العلوم التربوية، جامعة العلامة الطباطبائى، طهران، إيران.